דרשה לפרשת תולדות · תשפ"ז

העיקר הגבורה!

מדוע נכפל הפסוק "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק"?

מבוסס על שיחת ש"פ תולדות תשכ"ה אות כג ואילך, מוגה בלקו"ש חלק ה' עמוד 366 ואילך

לפני שמתחילים

שאלה: "מה אומרים על צלף שהתחתן עם דוורית?"

תשובה: "קלע בול..."

אחת השאלות הכי מדוברות בפרשת השבוע, פרשת תולדות, היא שאלה העוסקת בפסוק הראשון של הפרשה. "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק" (תולדות כה, יט) ולא צריך להיות גאון עולם על מנת להבין לבד מהי השאלה שכולם דנים עליה. שאלת הכפילות בפסוק, מדוע הפסוק צריך לחזור על עצמו, פעמיים ברצף?! האם זה לא ברור שאם "יצחק בן אברהם", אז "אברהם הוליד את יצחק"?! האם יכול להיות אחרת?!

שאלה זו היא כ"כ עתיקה, עד שאפילו רש"י וקודמיו, מדרשי התורה, מביאים עליה מספר תירוצים שונים. השבוע נתייחס לביאור החסידי והקבלי העומד מאחורי הפסוק, ועל הקשר הישיר שלו לגאולה האמיתית והשלימה.

האדמו"ר הצ"צ מסביר בספרו (אוה"ת תולדות קלו, ב) שאברהם אבינו בשורשו העליון מייצג את ספירת החסד, שהביטוי הרגשי שלה הוא מידת ורגש האהבה, כפי שנאמר בפסוק: "זרע אברהם אוהבי" (ישעיה מא, ח). אברהם אבינו עבד את הקב"ה במידת החסד, וזה התבטא ברגשי האהבה העמוקים שלו לה', אהבה אותה הוא גם הוריש לנו, לכל אחד ואחת מישראל. לעומת זאת, יצחק אבינו בשורשו העליון מייצג את ספירת הגבורה, שהביטוי הרגשי שלה היא מידת ורגש היראה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בפסוק:"ופחד יצחק היה לי" (בראשית לא, מב). יצחק אבינו עבד את הקב"ה במידת הגבורה, והדבר בא לידי ביטוי בפחד ויראה עצומים מהבורא, גם פחד ויראה זו הוא הותיר לנו בירושה.

כל אחד משתי הרגשות האלו, האהבה והיראה, מתחלקים לשתי מדריגות כלליות. ברגש היראה קיימת יראה תתאה, שהיא המדריגה הראשונית וההתחלתית של היראה, הידועה גם בשם:" קבלת עול מלכות שמיים", ולעומת רגש היראה המרומם והעליון יותר הנקרא בשם:יראה עילאה. גם ברגש האהבה ישנן שתי מדריגות כלליות. קיימת אהבה "על אש נמוכה", אהבה זוטא, וכרגש האהבה מתעצם וגדל, נקראת האהבה הזאת בשם:אהבה רבה.

סדר העבודה בנפש האדם הוא, אשר ראשית כל, "ראשית העבודה ועיקרה ושורשה" הוא רגש היראה תתאה, היראה התחתונה, כי לפני שהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמיים, אין בכלל על מה לדבר, הוא

כלל לא התחיל את דרכו בקודש. לאחר היראה התתאה, מגיע רגש חיובי של אהבה זוטא, אהבה לאלוקות המוסבר בטוב טעם ודעת, על ידי הבנה והשגה בטיב האלוקות. לאחר שהאדם הגיע לשלימות המדריגות התחתונות בעבודת ה' שלו (היראה התתאה, והאהבה הזוטא) עכשיו הוא יכול להגיע למדריגות העליונות יותר, אבל כאן הסדר מתחלף. קודם בא הרגש החיובי של אהבה רבה, ואילו רק לאחר מכן, מגיע האדם לתכלית הביטול לאלוקות, תכלית ההתמסרות לבורא, וזאת ע"י הרגש של יראה עילאה.

היוצא מכל הנ"ל הוא, שסדר עבודת האדם הוא: יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה, יראה עילאה. אם נסתכל שוב בפסוק נראה, שהדברים עולים בקנה אחד עם האיזכור הכפול והחוזר של אברהם ויצחק. כאמור לעיל, אברהם מייצג את אהבת ה', בעוד יצחק מייצג את יראת ה'. בפסוק מוזכרים אברהם ויצחק פעמיים ובסדר הבא: יצחק (יראה), אברהם (אהבה), אברהם (אהבה), יצחק (יראה). האיזכור הכפול הזה בא ללמד אותנו על סדר העבודה הנדרש מכל אחד מאיתנו. קודם כל, "יצחק", יראה תתאה, לאחר מכן, "אברהם" אהבה זוטא, ואז שוב אברהם "אהבה רבה", וכלה ב"יצחק", יראה עילאה!

יתרה מזאת, את הסדר הכפול הזה אנו מוצאים מדי יום ביומו, בסידור התפילה. סדר התפילה גם הוא בנוי ממדריגות מדריגות, בדומה לשליבות סולם. התפילה נקראת בשם:"סולם", כי ע"י התפילה/הסולם מטפסת הנשמה ומתקשרת לקב"ה. טיפוס ועליה זו, מדי יום ביומו, כולל ארבע שליבות, הקשורות לארבעת מדריגות הרגש עליהם דברנו. לפני התפילה, על האדם לקבל על עצמו, "קבלת מלכות שמיים", את רגש היראה, וזו היא המדריגה הראשונה, שבלעדה לא יכול לאדם לגשת אל ה'. לאח"כ, מגיע חלק התפילה הנקרא "פסוקי דזמרה", בו האדם אמור לעורר רגשי אהבה לה', אהבה הבנויה על ההבנה שלו בגדלות ה' ואהבה האינסופית שלו לעם ישראל. לאח"כ בברכות שמע וקריאת שמע, האדם מגיע למדריגה עליונה יותר באהבת ה', אהבה רבה, "בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאדך", עד לתפילת שמ"ע בה הוא ניצב "כעבדא קמיה מריה", בביטול מוחלט, וביראה עילאה, לפני מלך מלכי המלכים, הקב"ה! גם כאן, בתפילה, אנו רואים את הסדר הבנוי הזה של ארבעת השליבות: יצחק (יראה תתאה, תחילת התפילה), אברהם (אהבה זוטא, פסוקי דזמרה), אברהם (אהבה רבה, ברכות ק"ש וק"ש), יצחק (יראה עילאה, שמו"ע)!

לאור כל הביאורים הנ"ל יוצא שמעלתו של יצחק אבינו היא למעלה ממעלת אברהם אבינו, והסיבה שהפסוק הראשון בפרשה מסיים בשמו של יצחק היא כי מדריגתו הרוחנית של יצחק אבינו עולה על מדריגתו הרוחנית של אביו, אברהם. מעלה זו נעוצה בכך, שע"פ תורת הסוד, ישנו יתרון מוחלט לספירת הגבורה על פני ספירת החסד, ויתרון זה בא לידי ביטוי ביצחק על פני אברהם אביו.

מעלת הגבורה על החסד הוא אחד מהחידושים הנפלאים של הגאולה. גם עכשיו קיימת מעלה בגבורה על פני החסד, אבל כעת, בזמן הגלות, על מנת להביא את המעלה הזאת לידי ביטוי וגילוי, הגבורה צריכה לקבל מהחסד. כפי שראינו לעיל, שרק ע"י שלימות מידת החסד (אהבה זוטא, ואהבה רבה) ניתן להגיע למדריגה העליונה של היראה, יראה עילאה. כי מעלת הגבורה בזמן הנוכחי היא נסתרת ונעלמת, והדרך אליה עוברת, אך ורק ע"י מידת החסד. אבל בעידן הגאולה, מעלת הגבורה תתגלה כשלעצמה, היא לא תצטרך להתבטל לחסד, והיא לא תזדקק לגילוי ע"י החסד, היא תתגלה במלוא הדרה, לבדה.

מדוע?

מסביר הצ"צ, שבזמן הגלות עיקר עבודת האדם היא עבודת הבירורים, לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה הטמונים בעולם הגשמי. בירור והעלאה של התחתון לעליון נעשים ע"י שהעליון נותן לעצמו לרדת לתחתון, רק כשהאדם מוכן להשפיל את עצמו כלפי מטה ולהתעסק בדברים תחתונים, ביכולתו לברר את התחתון, במקומו הוא. לכן, עכשיו, בזמן הגלות, אנו זקוקים למידת החסד, ליכולת לרדת לזולת, להתייחס לשני ולעזור לו, על מנת להעלות ולברר אותו. משא"כ בזמן הגאולה, עיקר עבודת האדם תהיה "עבודת היחודים", זאת תהיה עבודה ללא התעסקות עם הרע, או עם התחתון, כי לא יהיה רע להתעסק איתו. אז, בגאולה, שהעבודה שלנו תתמקד אך ורק בעניני קדושה נטו וגרידא, נוכל להשתמש במידת הגבורה במלוא עוצמתה, ואז נגלה כיצד לגבורה יש מעלה ויתרון נפלא על פני מידת החסד.

לסיכום, הפסוק הראשון בפרשה מלמד אותנו על מעלת הגבורה, ועל היותה העיקר בגאולה. גם כיום, עלינו לגלות את הגבורה הפנימית בתוכנו ולהשתמש בה באופן הנכון (כלפי עצמינו כמובן, ולא כלפי אחרים ח"ו!) ובכך לסייע בגילוי מעלת הגבורה בגאולה, נאו ממש!

סיפור לסיום

ונסיים בסיפור על גבורה יהודית בקיום מצוות. לפני מספר שנים, הזמין השליח הרב שלמה דייטש מהעיר סמרה שברוסיה, את המוהל ד"ר שעיה שפיט מארגון 'ברית יוסף יצחק' לערוך ברית מילה בעיר.

אחד מאלו שהיו אמורים לעבור את מצוות הברית מילה, הינו ילד מאוד מיוחד, שעמד להיות בן 13 ולכבוד הבר מצווה החליט לעשות ברית מילה.

כשנודע לאותו ילד שהגיע לעיר מוהל במיוחד, החליט למרות הפחד, להתייצב ולקיים את הברית ברצון.

כששכב על השולחן, התחיל לפתע לומר "אני פוחד מאוד - אך אני חייב לעשות את המצווה הזאת בשביל הקב"ה!" וחזר על המשפט מספר פעמים.

תוך כדי הברית, השליח התקשר לעוד בחור בן 16 על מנת לשכנעו שגם הוא יעשה ברית. אותו הילד שברגע זה היה באמצע תהליך הברית לקח את השפופרת ואמר לבחור בן ה-16 "מה אתה פוחד? זה כלום! אתה חייב לעשות את זה בשביל הקב"ה!". ואם זה לא מספיק, אז, בסיום הברית, ניגש הנער לשליח ועדכן אותו שנשאר פחות מחודשיים עד לבר מצווה שלו, ושאל האם הוא יכול להניח היום בפעם הראשונה תפילין...

לאחר שסיים להניח, ביקש מהשליח את עזרתו בקניית תפילין, תוך שהוא מבטיח שיניח תפילין כל חייו. השליח כמובן סייע לילד שזה עתה 'נולד מחדש', והעניק לו במתנה זוג תפילין מהודרים.

גבורה יהודית של ילד!

שבת שלום!